

Н. С. Рубльова

Католицизм

КАТОЛИЦИЗМ (від грец. *καθολικός* - всеосяжний, вселенський, цілісний) - найчисленніший із трьох основних (поряд із православ'ям і протестантизмом) напрямів християнства. Католиками є понад 1 млрд населення Землі. К. - сукупність доктрин (теол., світогляд., морал., соц., політ.), реліг. практики й організац. устрою Католицької Церкви - християн. реліг. спільноти, яка визнає верховенство єпископа Риму (Папи Римського) й дотримується єдності у справах віри та церк. дисципліни незалежно від расового й етніч. походження, статі, громадянства, соц. статусу, політ. поглядів її прихильників. Характер. рисою К. є його інституційно-організац. оформлення, при цьому організац. єдність стосується лише реліг. сфери життя віруючих. Католич. Церква - складна, централізов. система, що виражено в її ієрархічно-харизмат. структурі, наявності осіб, груп та установ, які виконують притаманні їм функції й обов'язки. Згідно з ученням Католич. Церкви її засн., первосвящеником і главою є Ісус Христос. Примат керівництва і повнота духов., юрид. й ординар. влади в К. належить земному намісникові Христа - Папі Римському, який обирається довічно зібранням (конклавом) кардиналів. Його кафедра - Апостол. Престол (або Св. Престол) - має особл. статус, зумовл. успадкуванням Папою влади, яка була надана Христом апостолові Петру - першому єпископові Риму. Папа є монархом і сувереном духовно-адм. центру К. - Апостол. Престолу і міста-держави Ватикан. Офіц. доктриною К. є томізм - створ. богословом 13 ст. Т. Аквінським метафіз. реліг.-філос. теорія, на основі якої в 19-20 ст. постав один із найвпливовіших філос. напрямів, теол. форма сучас. об'єктив. ідеалізму - неотомізм. Згідно з соц.-політ. філософією неотомізму, в основу якої покладено ідеї гуманізму, права, свободи і справедливості, людина, наділена свідомістю, волею, свободою і відповідальністю, є вінцем живої природи. Права людини віднесено до категорії природ. (божественних) прав; найістотнішою серед свобод визнано свободу сумління. Суспільство розглядають як природну сукупність пов'язаних між собою біол., псих., общин., екон., політ. і, найістотніше, реліг. узами його осн. складників - родини, громади, профес. об'єдн. і, зрештою, держави. Відносини особи із суспільством поділяють на 3 типи, при цьому позитивно оцінюють лише

один – солідаризм, тоді як абсолютизацію двох ін. – [індивідуалізму](#) чи [колективізму](#) – вважають хибною крайністю; особистих благ можна досягти лише за умови гармоній. відносин із суспільством і всім людством. Універсал. соц. доктрина Католическої Церкви започатк. за понтифікату Лева XIII (1878–1903). Ідея актив. участі католиків у політ., соц. і громад. житті висловлена в енцикліці про християн. устрій держави «*Immortale Dei*» (1885). Одним із осн. документів К. із соц. проблем є енцикліка «*Rerum novarum*» (1891), в якій визнано існування сусп. несправедливості, притаман. капіталіст. ладові, необхідність захисту Церквою інтересів трудящих, і водночас підтримано ідею захисту приват. власності як невід’єм. частини природ. прав людини і співпраці класів, спростовано ідею соціаліст. шляху вирішення соц. питань. Енцикліки рим. понтифіків 20 – поч. 21 ст. присвяч. глобал. проблемам людства: соц. справедливості, соціалізму і [комунізму](#), солідарності, праці, наук.-тех. прогресу, морал. засад сусп. життя, значення родини, збереження миру, природ. середовища. Папа [Бенедикт XVI](#) в енцикліці «*Deus Caritas est*» (2006), торкаючись проблеми доброчинності й полемізуючи з марксист. критикою християн. милосердя, зазначає, що соц. справедливість – політ. завдання, яке перебуває в зоні відповідальності держави, а не Церкви. Водночас понтифік підкреслив, що Церква завжди готова брати участь у житті суспільства; робити свій внесок у справу соц. справедливості шляхом милосердних вчинків – обов’язок Церкви і кожного вірянина. Окрім звернення до теми християн. надії, енцикліка «*Spe Salvi*» (2007) розглядає феномен [атеїзму](#) і пов’язані з ним проблеми сучас. суспільства. Глава Католическої Церкви застерігає людство від нових соц. експериментів, наголошуючи на морал. складникові прогресу. Темою енцикліки «*Caritas in Veritate*» (2009) є актуал. соц. проблеми, пов’язані з процесами [глобалізації](#) і розгортанням світової фінанс.-екон. кризи. Відзначаючи контраст між багатством і бідністю в сучас. світі, Папа наполягає на необхідності зв’язку між соц.-екон. розвитком суспільства і повагою до людської особистості. Декларуючи невтручання у безпосередню політ. боротьбу, Апостол. Престол здійснює суттєвий вплив на політ. життя, вказуючи на цінності, які мають надихати суспільство заради заг. блага.

Політ. вимір діяльності Католическої Церкви і свідомості католиків називають політ. К. (політологією К.). Ставлення до політ. К. залежить від оцінки ролі релігії в сусп. житті та політ. поглядів. Ортодоксал. К. трактує політику не як боротьбу за держ. владу, а лише як свідому, вільну й оптимал. співорг-цію життя суспільства, насамперед держави. Натомість модернізм, секуляризм і т. зв. приват. К. наполягають на мінімізації присутності Католическої Церкви в сусп., екон., культ., наук. та ін. сферах публіч. життя. Представники таких течій, як політ. атеїзм, постмодернізм, крайній лібералізм розглядають політ. К. як прагнення Католическої Церкви до узурпації сфери політики. Відповідно до офіц. позиції Католическої Церкви.

Церкви її право на участь у політ. діяльності не може бути опосередкованим. Політ. доктрина К., цілком узгоджуючись із засадами християнства, змінюється залежно від конкрет. обставин реал. світу, значне місце в ній займає трактування проблем сучасності. К. відхиляє ідеологію і політику *тоталітаризму, фундаменталізму, расизму і шовінізму, будучи противником теократії, водночас негативно оцінює суспільно-політ. атеїзм і секуляризацію. Неприйнятними для нього є також аксіол. нейтральність, брак плюралізму і толерантності, заперечення діалогу й екуменізму. Відносини між К. і державами мають відповідати трьом осн. принципам, закладеним у рішеннях 2-го Ватикан. собору (1962–65): дотримання свободи віросповідання, незалежне співіснування Церкви і держави, співпраця між ними в інтересах людини. Принциповими вимогами К. до своїх послідовників є лояльність до світської влади, дотримання законів, якщо вони не суперечать морал. нормам, турбота про народ і країну. Водночас католики можуть по-різному позиціонуватися стосовно політ. ідей та реалій.*

Рекомендована література

- 1. J. Ratzinger. Kirche, Ökumene und Politik. Basel, 1987;**
- 2. Giovanni XXIII. La fede e la politica. Roma; Bari, 1988;**
- 3. Хома І., о. Нарис історії Вселенської Церкви. Рим, 1990;**
- 4. Л., 1995;**
- 5. J. Ratzinger. Zur Gemeinschaft gerufen. Freiburg im Breisgau, 1991;**
- 6. J. D. Faris. Eastern Catholic Churches. New York, 1992;**
- 7. W. Rood. Rom und Moskau: Der heilige Stuhl und Rußland bzw. die Sowjetunion von der Oktoberrevolution 1917 bis zum 1. Dezember 1989. Altenberge, 1993;**
- 8. Cz. S. Bartnik. Teologia społeczno-polityczna. Lublin, 1998.**

Бібліографічний опис:

Католицизм / Н. С. Рубльова // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. - К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. - Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-11079>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України

([докладніше](#)).